

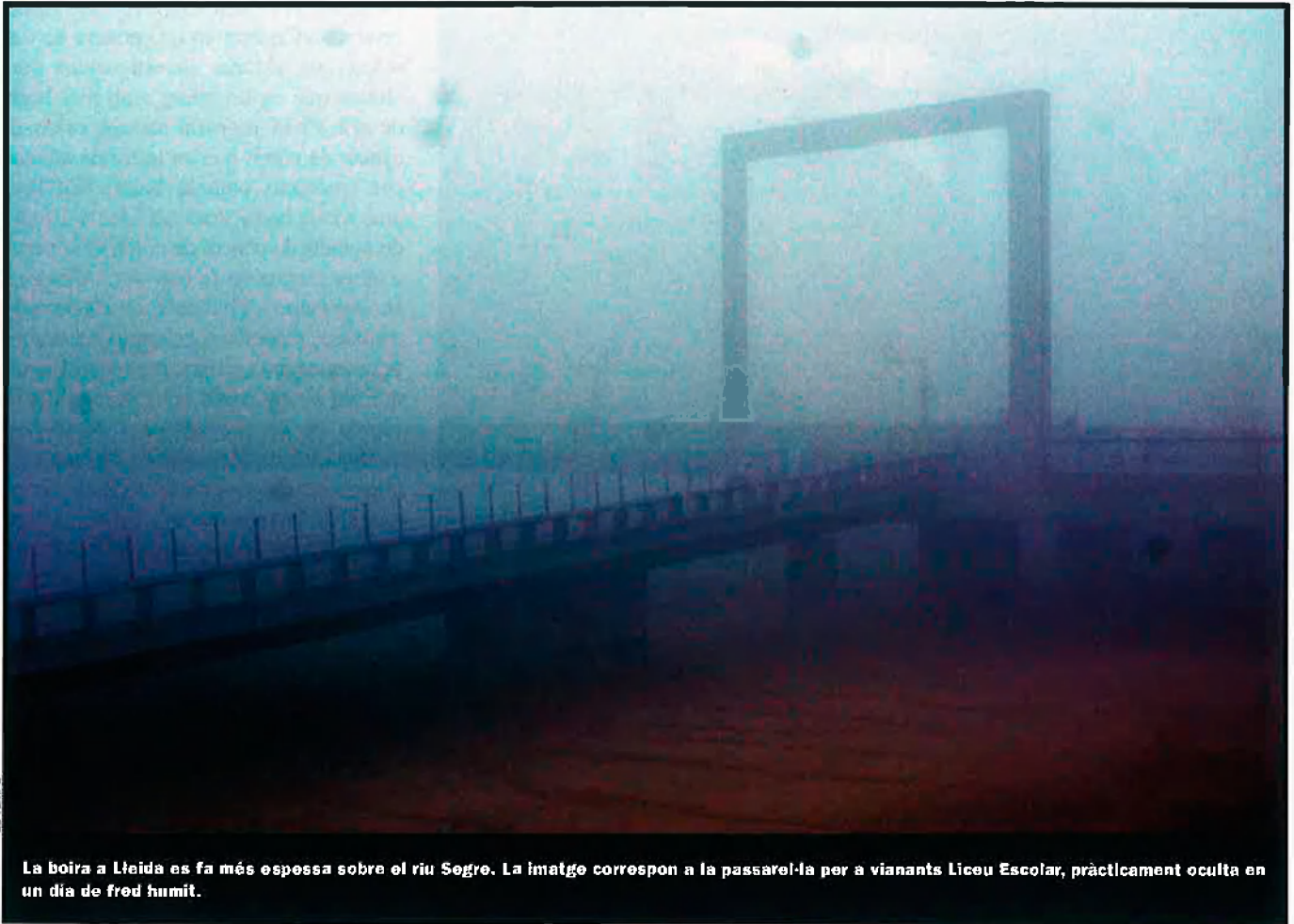
Lleida escampa la boira.

El fenomen meteorològic més característic de Ponent imprimeix caràcter i fins i tot afecta la salut, segons alguns estudis, però, sobretot, sembla que genera molta literatura.

Boira: fenomen atmosfèric que es produeix quan una porció d'aire, d'extensió més o menys gran, porta en suspensió partícules d'aigua, provinents de la condensació del vapor de l'atmosfera, en densitat suficient perquè la visibilitat sigui inferior a un quilòmetre." La descripció és del *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*. Res a dir: és exacta, precisa. Però, per a un lleidatà, la boira és molt més que una amenitat meteorològica. Si a l'Empordà la tramuntana imprimeix caràcter, els ponentins devem a la boira "alguna cosa de la nostra inveterada tendència a aïllar-nos i a no comprometre'ns si no ens posen la pistola al pit, i de la nostra por a fer el ridícul, però no és menys cert que ha polit el nostre flanc sentimental i ens ha convertit en uns autèntics especialistes en les distàncies curtes, quan manquen la perspectiva i la visibilitat i cal refiar-se de la intuïció i la immediatesa". Ho escriu Miquel Pueyo, sociolingüista de la Universitat de Lleida i actual director de Planificació Lingüística de la Generalitat de Catalunya. La boira pot ser plana, gebradora, pixonera (ploranera, en versió menys escatològica)... i molesta, sobretot si s'ha d'agafar el cotxe. Però sempre té alguna cosa de màgica. El primer dia de boira de cada hivern és tot un esdeveniment. No ens acabem d'acostumar a creuar el pont sobre el Segre, lo Pont Vell, i no veure l'omnipresent Seu Vella. No veure ni el riu. Hi ha un cert misteri. Tant és així que el filòsof Ferran Sáez Mateu, molt abans d'escriure assajos i guanyar premis, es va dedicar a perse-

guir-la. Corria i corria, i mai no l'atrapava. Si no es va perdre va ser perquè a algú li va cridar l'atenció que una criatura de menys de cinc anys campés tota sola per una carretera un dia de fred inclement. Una imatge tan poètica que va captivar l'escriptora i guionista Marina Pena, qui la va incloure a la seva pel·lícula *L'opositor*, un film ambientat en la postguerra, el guió del qual va guanyar el premi Lleida de narrativa. Molt escaient.

Sobre la boira s'han escrit moltes coses. El lleidatà Josep Vallverdú és un dels autors que més l'ha recreada en els seus escrits. Fins i tot té un llibre que porta per títol *Indíbil i la boira*, més lleidatà impossible. "La boira és molt bonica", assegura amb una certa nostàlgia. "Estèticament té molta força, dóna molts matisos cromàtics", afegeix. Però Vallverdú ha escampat literalment la boira. "M'agrada, però és molesta, i per això vaig optar per l'exili meteorològic", diu amb el seu característic humor anglès. "Hi ha qui diu que sóc un cínic per escriure tant de la boira, enyorar-la fins i tot, i a la vegada anar-me'n a viure a l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)." De fet, no va ser casual, l'elecció. "El límit era Vinaixa", precisa. A partir d'aquesta població de les Garrigues, el sol ja comença a lluir amb més ganes els dies de fred hivernal. "Som prop de Lleida, però no tenim boira", conclou, satisfet. Això sí, no l'oblida. La boira és un record, un personatge més de la infantesa lleidatana. "Suposo que si la meva dona hagués estat lleidatana, com jo, hauria tingut més paciència." Es refereix a la pedagoga Isabel Arqué, fundadora de l'Escola Alba de Lleida. Aquesta

La boira a Lleida es fa més espessa sobre el riu Segre. La imatge correspon a la passarel·la per a vianants Liceu Escolar, pràcticament oculta en un dia de fred humit.

barcelonina no troba a faltar tant la boira com Vallverdú, que encara té una altre as a la màniga. “Se’m coneix, sobretot, com un escriptor infantil i juvenil, però no sóc gens canaller.”

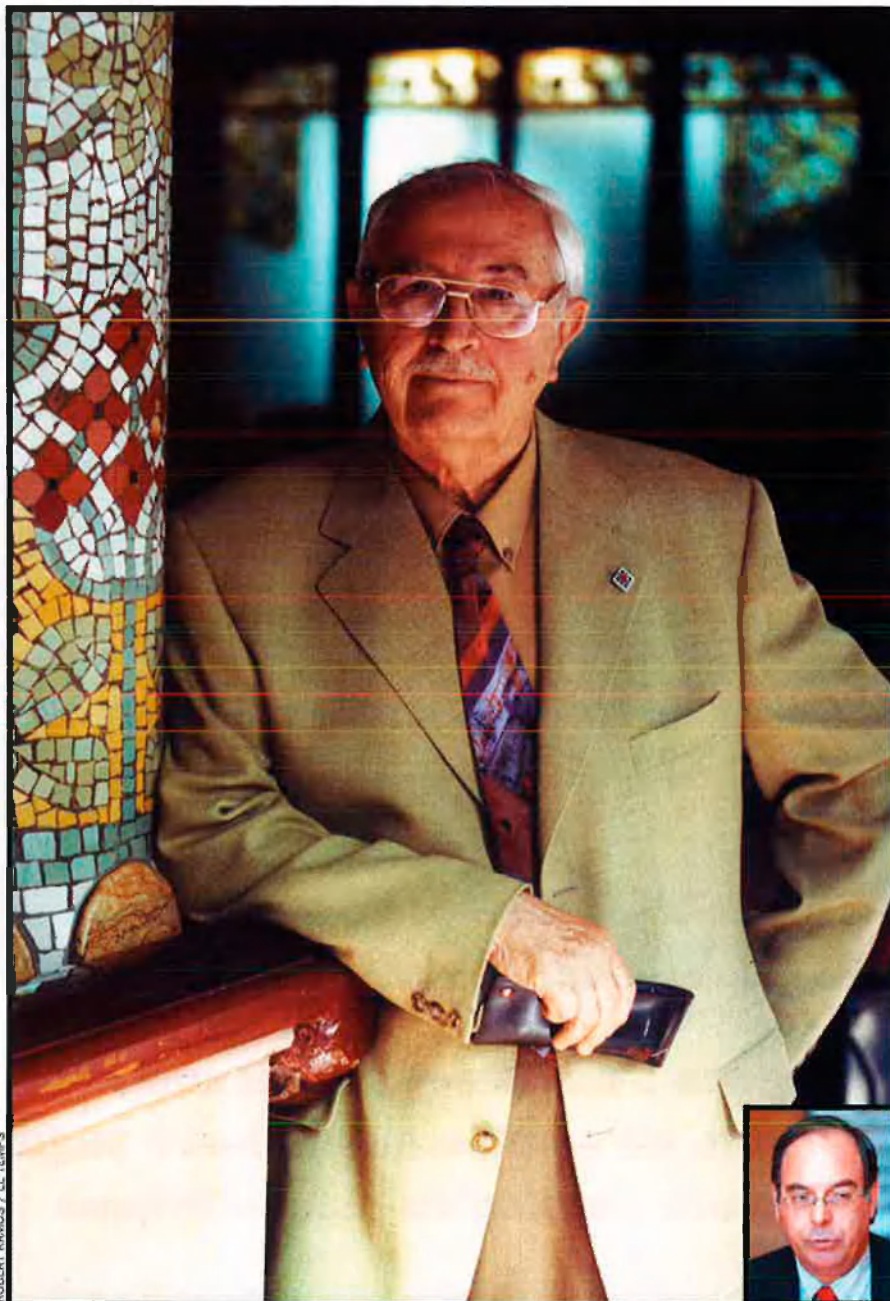
Tocats per la boira? Aquestes suposades contradiccions, però, segurament no tenen res a veure amb la boira. En contra del que pugui semblar, la boira no és una causa que afavoreixi la patologia psiquiàtrica. Ho assegura Àngel Pedra, psiquiatre de l’Hospital de Santa Maria de Lleida. Sí que afavoreix la patologia mental el vent, tal com han revelat diversos estudis. “Aquesta dada és inqüestionable –explica Pedra–. Encara és més: en els llocs que hi fa més vent hi acostuma a haver centres de salut mental”, és a dir: el que normalment coneixem com a manicomis. N’hi ha a Salt, al Gironès; n’hi ha dos a les comarques tarragonines, en la zona de Reus; n’hi ha molts en zones ventoses d’Europa, com poden ser Àus-

Segons s’ha demostrat, al contrari del vent, no sembla que la boira pugui afavorir patologies psiquiàtriques

tria o Suïssa. Fa uns anys es va fer un estudi psiquiàtric de la influència del vent a l’Empordà i es va arribar a conclusions molt clares: el vent té una incidència molt important en la salut mental de les persones.

Aquest estudi va dur els psiquiatres de Lleida a plantejar la possibilitat de fer una anàlisi semblant en relació amb la boira, però finalment la iniciativa es va deixar estar. “Vam parlar entre nosaltres i ens vam adonar que pràcticament mai els pacients que teníem a les consultes no citaven la boira com un dels elements que afavoria la seva patologia psiquiàtrica, de manera que vam decidir deixar estar l’es-

tudi i fer-ne d’altres sobre fenòmens que semblaven tenir més incidència.” Tampoc no s’han fet estudis destacables –o si més no, coneguts– sobre la boira en una gran ciutat com pot ser Londres, per exemple. “Per tant –explica Pedra–, no es pot dir, des d’un punt de vista científic, que la boira tingui una incidència psiquiàtrica clara.” Al contrari: alguna vegada els psiquiatres de Lleida han preguntat específicament als seus pacients si es trobaven més depressius en dies de boira i gairebé sempre els han contestat que no, que ni més ni menys que un dia que no n’hi hagués. Amb el vent, en canvi, és molt diferent. Tot i que a Lleida no en fa

ROBERT RAMOS / EL TEMPS

L'escriptor Josep Vallverdú es declara un "exiliat meteorològic", refugiat a l'Espluga de Francolí. A sota, el psiquiatre Àngel Pedra, assegura que el vent afecta molt més que la boi-

molt, és habitual que els pacients depressius diguin que els dies de vent tenen menys ganes de sortir de casa, per exemple. "Això sol passar el mes de març, quan comença la primavera i augmenten els quadres depressius", explica Pedra. El vent té una incidència clara en les depressions i en les esquizofrènies, segons el psiquiatre de l'Hospital de Santa Maria. També té una incidència clara la calor, en aquest cas en un augment de la irritabili-

tat, i, en conseqüència, un descens de la tolerància. Però no el fred. Amb el fred no hi ha més depressions ni es produeixen més assassinats ni la gent està més nerviosa. I amb la boira tampoc, almenys que se sàpiga.

Més curiós resulta saber que la boira augmenta les probabilitats de patir càncer. L'investigador de l'Institut de Investigaciones Biomédicas de Madrid Alberto Muñoz Perol va presentar recent-

ment una ponència en un congrés mèdic celebrat a Càceres en què posava de manifest que algunes investigacions conclouen que en les zones amb més hores de sol s'han registrat menys casos de càncer de còlon que en territoris afectats per fenòmens com la boira. "En llocs amb molta boira, com ara Lleida, l'índex de malalts de càncer de còlon és superior a altres ciutats on fa més sol." Una cosa similar passa a Finlàndia, on els casos es disparen, sobretot si es comparen les estadístiques amb països propers a l'equador. En aquest sentit, a les comarques de Lleida hi ha diagnosticats actualment 1.300 casos de càncer de còlon, una xifra que els estudiosos consideren alta. Un estudi semblant es va fer a Israel, i allà es va acabar de demostrar la relació entre sol i càncer, ja que en aquest país eren les dones que acostumen a portar el cap tapat les que dominaven el segment de població afectada per aquesta malaltia.

L'altre gran perill per a la salut que comporta la boira és l'elevada sinistralitat automobilística. Els dies de boira plana, en què els cotxes s'atapeeixen un darrere de l'altre per seguir una carretera que sembla haver-se fos, són freqüents les col·lisions múltiples. Normalment, són accidents molt sonats per la gran quantitat de vehicles afectats, però la baixa velocitat a què se circula sol evitar que siguin greus.

Nostàlgia i poesia. Si no es viatja, la boira és una altra cosa. Convida a la nostàlgia, raó per la qual potser n'han escrit tants poetes. A la pàgina web personal de Miquel Pueyo (www.udl.es/usuarios/w4085757/) hi ha una magnífica tria de fragments literaris amb la boira tan tòpica i típica de Lleida com a protagonista. Londres en té la fama, però no l'exclusiva. A la ciutat del Tàmesi hi va viure un lleidatà tan il·lustre com oblidat, el poeta Magí Morera i Galícia. Durant el temps que va viure a Londres escriví: "I veig mon Segre, i son hivern boirós.../ I beso el Thames pel record pietós." El mateix Pueyo s'adona que amb aquest material podria fer-ne una antologia. Cada poeta, cada escriptor, la fa seva. Agelet i Garriga, la descriu sensualment com "una bresca"; Màrius Torres, més espiritual, escriu que "la boira és fi-

del com el meu esperit"; Guillem Viladot: "Dins la boira tots ens defensem del que som perquè oblidem què és l'altre." O Jordi Pàmias, que escriu sobre el "fosc demà de les tardes de boira"... Són alguns dels fragments escollits per aquest professor de la UdL.

Immensa presó. Però que ningú no es refiï de tanta poesia. La boira pot ser també una "immensa presó", en paraules de Vallverdú. Sobretot quan dura massa. És ja un clàssic agafar la carretera de Tarragona, seguint els passos de l'autor d'*El Rovelló* fins a trobar sol. Són molts els lleidatans que ho fan els diumenges d'hivern que necessiten una mena de fotosíntesi espiritual. "Vint-i-un dies seguits de boira espessa equivalen a una agonia: sentiu que la pensa se us desorienta, que no sou capaços de reaccionar, tothom fa cara de donar el condol, i esdevé impossible tota feina al defora. En un país mediterrani, no poder fer feina al defora és una maledicció. Els homes romancegen

Segons alguns estudis científics, la boira augmenta la probabilitat de patir càncer, i més encara, de còlon

pels cafès o per casa, o fan esforços, dins una oficina, per oblidar el cotó fluix de l'atmosfera exterior; les criatures més petites fan l'esbarjo d'escola dins de l'aula, o són autoritzades a sortir només uns minuts; la roba ni s'eixuga, les plantes dels testos es moren, l'aviram té un posat mullat i envidrat." Paraula de Vallverdú a les seves (magnífiques) *Proses de Ponent*.

També hi ha qui fa el viatge a la inversa, per retrobar la boira enyorada. Seguint amb aquesta particular antologia de Pueyo, Antoni Bergós, un dels homenots més il·lustres de Lleida, era capaç d'agafar el tren des de Barcelona per tornar a veure la boira. Una boira "seca, esponjosa, que absorbia la llum solar i l'escam-

pava amb mil reflexos d'un groc d'unça".

De boires, n'hi ha gairebé tantes com de lleidatans. Cadascú se la fa seva. Però en els darrers anys, qui més qui menys l'ha enyorat una mica. No aventurarem si el canvi climàtic hi influeix, però cada any és més cara de veure. En els darrers temps, això d'estar setmanes sense veure el sol semblen batalletes de padrins. Però no fa tant de temps que passava. Lleida escampa la boira? Potser així tornarà a ser la mítica capital de la Terra Ferma batejada pel cronista. El pont natural entre Barcelona i València.

Anna Sàez

FUNDACIÓ
Caixa Sabadell
Pel compromís social

Ajuts per a la integració de joves immigrants 2004

- Integració sociolaboral
- Educació en el lleure

Data límit: fins al 30 de novembre de 2004

BASES I FULLES DE SOL·LICITUD

|| Fundació Caixa Sabadell
Carrer d'en Font, 25
08201 Sabadell
Telèfon 93 725 95 22
A/e: fundacio@caixasabadell.es
www.fcaixasabadell.org

|| També a les oficines de Caixa Sabadell

